

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 1 8 2 5 1 1 1 1

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 1 ≡

Obča zgodovina

Torek, 28. avgust 2018 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 20 strani (1–20), od tega 4 prazne.

Barvna priloga ima 4 strani (21–24).

Od nacionalnih gibanj do prve svetovne vojne

1. V prvi polovici 19. stoletja so se pojavila številna nacionalna gibanja, ki so se razvila zlasti pri narodih, ki so živeli v več državah ali v okviru tuje države.

Povežite nacionalna gibanja z vodilnimi osebnostmi teh gibanj tako, da na črto pred levim stolpcem vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ irsko nacionalno gibanje	A Kapodistrias
_____ italijansko nacionalno gibanje	B Miloš Obrenović
_____ madžarsko nacionalno gibanje	C Daniel O'Connell
_____ grško nacionalno gibanje	D Giuseppe Mazzini
_____ srbsko nacionalno gibanje	E Ljudevit Gaj
_____ hrvaško nacionalno gibanje	F Lajos Kossuth

(3 točke)

2. Z londonsko konferenco leta 1830 so potrdili samostojnost Belgije in Grčije, medtem ko je bil boj Poljakov krvavo zatrt.

2.1. Katera država, ki jo na sliki 6 v barvni prilogi simbolizira medved, je nasilno zatrla njihovo težnjo po samostojnosti?

2.2. Navedite, kateri povračilni ukrepi so doleteli Poljsko po zadušitvi vstaje.

2.3. Pojasnite, zakaj je imelo grško osvobodilno gibanje močno podporo evropskih velesil, medtem ko Poljaki niso uživali te podpore.

(3 točke)

3. Revolucija leta 1848 je med drugim izpostavila tudi nacionalno vprašanje, zato jo imenujemo tudi »pomlad narodov«.
- 3.1. S pomočjo slike 7 v barvni prilogi navedite štiri države, ki jih je zajelo revolucionarno vrenje.
- 3.2. Pojasnite zahteve vsenemškega parlamenta v času revolucije.

(2 točki)

4. Ogrska je ob začetku revolucije 1848 pridobila s strani Ferdinanda I. široko avtonomijo, kar je naletelo na upor nemadžarskih narodov.

Dunaj je sedaj ponovno izkoristil nasprotja med Madžari, Hrvati in Srbi v Vojvodini. Hrvatskemu banu Jelačiću je omogočil, da je Madžarski napovedal vojno. Z njegovo vojsko je skušal zlomiti madžarsko revolucijo. Jelačić je septembra prekoračil s svojo vojsko Dravo in postal vrhovi vojaški poveljnik na Madžarskem. Ker pa je na Madžarsko poslana vojska le stežka napredovala, je avstrijska vlada nameravala poslati tja še pomožno vojsko, kar pa je demokratično razpoložena množica, ki je soglašala z madžarskimi narodnostnimi in svobodoljubnimi težnjami, poskušala preprečiti, tako da je postal Dunaj oktobra 1848 prizorišče vstaje.

(Vir: Zgodovina v slikah – Petnajsta knjiga (1850–1918), str. 6772. DZS. Ljubljana, 1980)

- 4.1. Iz zgornjega besedila razberite, na koga se je avstrijski dvor najprej naslonil v obračunu z Madžari in s pomočjo katere države so dokončno porazili Madžare.
- 4.2. Pojasnite zahteve enega izmed nemadžarskih narodov na Ogrskem.

(2 točki)

5. Sistem ravnotežja je sredi 19. stoletja postopoma začel propadati.

Boj za osmansko državo je izhajal predvsem iz lastnih, seveda različnih interesov evropskih držav. Velika Britanija in Francija sta hoteli ohraniti ravnotežje v Sredozemlju /.../, medtem ko se je Francija bala, da bi ji nadaljnji dogodki ovirali gradnjo imperija v Severni Afriki. Avstrija je menila, da utegne preveč bližnja in enostranska sosesčina ruskega carstva ogroziti prihodnost habsburške države. /.../ Za Avstrijo je postalo rusko napredovanje že vprašanje državne trdnosti. Rusija je namreč poskušala raznetiti na Balkanu nacionalna in verska gibanja.

(Vir: Zgodovina v slikah – Petnajsta knjiga (1850–1918), str. 6772. DZS. Ljubljana, 1980)

S pomočjo zgornjega besedila pojasnite vzroke, zaradi katerih je osmanska država predstavljala križišče različnih interesov starih velesil.

(1 točka)

6. Krimska vojna je razbila koalicijo starih konservativnih sil dunajskega kongresa.

V tej vojni se je Avstrija pokazala zelo nevhvaležna do Rusije, ki jo je nekaj let prej reševala pred Poljaki in Madžari. Od konca leta 1854 je koncentrirala na ruskih mejah svojo vojsko in tako brez vojne vezala močne ruske sile, da niso mogle na Krim.

(Vir: Prunk, J., 2015: Zgodovina Evrope v dobi racionalistične civilizacije 1775–2015, str. 255. Cankarjeva založba. Ljubljana)

- 6.1. S pomočjo zgornjega besedila imenujte državi, ki sta namesto zavezništva raje izbrali rivalstvo.

- 6.2. Pojasnite, kako se je Avstrijsko cesarstvo odzvalo na vojno.

(2 točki)

7. Neuspešen poskus združitve italijanskega in nemškega prostora v času revolucije 1848 ni onemogočil njihove želje po doseganju končnega cilja – združitve. Pojasnite značilnosti enega od združitvenih procesov. Pri reševanju si pomagajte s spodnjima besediloma ter sliko 8 ali 9 v barvni prilogi.

Bismarck je uporabil narodnostna čustva Nemčije, da si je zagotovil podporo južnonemških držav, vendar ni razumel bistva onih sil, ki so naklonile zmago njemu in njegovemu kraljevskemu gospodarju. Sila, ki je vodila Prusijo do zmage, je bila sila prirodnega političnega zemljevida Evrope, ki je zahtevala zedinjenje nemško govorečih ljudstev. /.../ Zdaj pa je v pohlepu po novem ozemlju /.../ zasedla precejšnje ozemlje Lorene in Alzacije, ki je bila /.../ po večini francoska. V tem zasedenem ozemlju je bil neizbežen spor med nemškimi vladarji in francoskimi podaniki.

(Vir: Wells, H. G., 1937: Svetovna zgodovina III, str. 271. Modra ptica. Ljubljana)

Zedinjenje Italije je bilo delo treh mož: Cavourja, Mazzinija in Garibaldija. Cavour, gradbeni inženir, s kratkovidnimi očmi in z naočniki v jeklenem okvirju, je prevzel vlogo opreznega političnega krmarja. Mazzini, ki je največ dni svojega življenja prebil na raznih evropskih podstrešjih, skrivajoč se pred avstrijsko policijo, je bil glavni agitator. Garibaldi pa je s svojo četo divjih jezdecev v rdečih srajcah razgibal ljudsko domišljijo.

(Vir: Van Loon, H. W., 1965: Zgodovina človeštva, str. 386. Mladinska knjiga. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbranim združitvenim procesom.

A ZDRUŽITEV ITALIJE

B ZDRUŽITEV NEMČIJE

- 7.1. Navedite politika, ki je imel zasluge za združitev naroda, in državo, ki ima vodilno vlogo pri združevanju.
- 7.2. Pojasnite, kakšen odnos so imeli nosilci združitve do Avstrijskega cesarstva.
- 7.3. Pojasnite dve združitveni vojni med letoma 1859 in 1870.
- 7.4. Kakšen je bil odnos nove države do Cerkev?

(4 točke)

8. Po porazu Avstrijskega cesarstva v vojni leta 1866, je morala vlada sprejeti nacionalno-politični kompromis.

Določila poravnave začnejo veljati 15. 3. 1867 in vsebujejo:

- Državni polovici, se pravi »v državnem zboru zastopana kraljestva in dežele« (Cislajtaniija, tj. ozemlje tostran reke Lajte oz. Leithe) in »dežele ogrske krone« (Translajtaniija, tj. ozemlje onstran Lajte), obstajata kot vzporedni državni tvorbi.
- Državnopravno in osebno ju povezuje cesar kot dedni vrhovni poglavar dvojne monarhije.

(Vir: Kronika človeštva, str. 929. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1997)

- 8.1. Kako imenujemo politično ureditev, ki se uveljavi leta 1867 in jo opisuje zgornje besedilo?
- 8.2. Navedite, kaj imata obe polovici skupnega poleg vladarja.
- 8.3. Pojasnite enega izmed vzrokov za preoblikovanje Avstrijskega cesarstva.

(3 točke)

9. Louis Bonaparte si je počasi utrjeval oblast v Franciji.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Louis Bonaparte je bil Napoleonov nečak, ki se je udeležil upora italijanskih liberalcev.
- B Med revolucijo 1848 je bil izvoljen za predsednika Francije s štiriletnim mandatom.
- C Po uspešno izvedenem državnem udaru leta 1852 je uvedel dedni predsedniški naziv.
- D Louis Bonaparte se je razglasil za cesarja Francije po plebiscitu leta 1848.
- E Napoleon III. si je zagotovil veliko podporo na plebiscitih in parlamentarnih volitvah.
- F Po porazu pri Sedanu se je Napoleon III. vrnil v Pariz in pomagal vzpostaviti pariško komuno.

(3 točke)

10. Leta 1878 je Bismarck sklical Berlinski kongres, ki je temeljito spremenil politični zemljevid jugovzhodne Evrope.

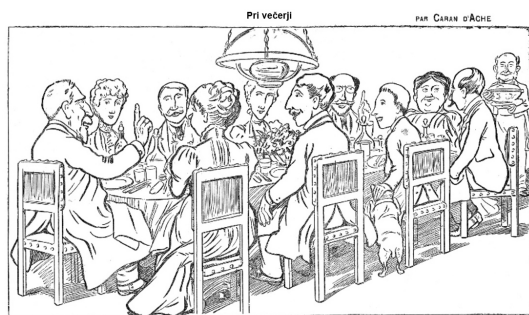
Navedite tri države, ki jim je Berlinski kongres potrdil samostojnost.

(1 točka)

M 1 8 2 5 1 1 1 1 0 9

11. V Franciji je konec 19. stoletja zaznamovala afera Dreyfus.

Slika 1: Pri večerji, 1898

(Vir: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Caran-d-ache-dreyfus-supper.jpg>. Pridobljeno: 10. 12. 2016.)

11.1. Kdo je bil Alfred Dreyfus?

11.2. S pomočjo slike 1 pojasnite, kako je afera zaznamovala Francijo.

(2 točki)

12. Kot novinarja so ga poslali v Francijo, da bi poročal o aferi Dreyfus. Obupal je nad idejo vključitve Judov v tamkajšnjo družbo in je zagovarjal oblikovanje lastne judovske države.

Slika 2: Oče političnega sionizma

(Vir: <http://www.misterdann.com/eurfacesherzl.htm>. Pridobljeno: 10. 12. 2016.)

- 12.1. Kdo velja za očeta političnega sionizma (cionizma)? Prikazan je na sliki 2.

- 12.2. Pojasnite, kaj je sionizem.

(2 točki)

13. Po združitvi Nemškega cesarstva so novo državo pretresla številna nacionalna, politična in verska nasprotja. Bismarck je na račun velikih pooblastil zaostрил svojo politiko ne le zoper Cerkev, pač pa tudi do socialnih demokratov. Pri reševanju si pomagajte s spodnjim besedilom.

Odkar je leta 1878 izdal tako imenovani zakon o socialistih, je SPD naraščala od volitev do volitev ter imela 1890 že 1,4 milijona glasov in 35 poslancev. Skratka, politika »sladkega kruha in biča« je dosegla samo to, da se je radikalna kritika socialne demokracije, namerjena proti kapitalistični in konservativni državi, le še okrepila. /.../ Bismarck si je s svojo politiko zaščitnih carin, prepovedjo socialističnih organizacij in socialnim zavarovanjem (»vračanje k miloščinski državi«) nakopal tudi nasprotja liberalcev, ki so upali, da se stvari spremenijo pod sinom Viljema I.

(Vir: Zgodovina v slikah – Petnajsta knjiga (1850–1918), str. 6852. DZS. Ljubljana, 1980)

- 13.1. Kaj je bila zahteva socialističnega gibanja?

- 13.2. Navedite načina, s katerima je Bismarck skušal zatreti socialistično gibanje.

M 1 8 2 5 1 1 1 1 1

13.3. Utemeljite, zakaj gonja proti socialni demokraciji ni bila uspešna.

(3 točke)

14. Od sredine 19. stoletja se je povečala gospodarska potreba evropskih velesil po kolonijah. Pri reševanju si pomagajte s sliko 10 v barvni prilogi.

14.1. Navedite tri države, ki so imele v Afriki konec 19. stoletja največje kolonialno ozemlje.

14.2. Kaj pomeni, da so nekatere britanske kolonije na sliki 10 označene kot dominion?

(2 točki)

15. Kolonialna politika je marsikod vodila v konflikte med evropskimi velesilami.

15.1. Navedite, na ozemlju katere današnje afriške države sta se spopadla Francija in Nemško cesarstvo za prevlado in skoraj povzročila svetovni spopad.

15.2. Pojasnite, zakaj sta ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja izbruhnili burski vojni.

(2 točki)

16. Zaradi zaostrovanj odnosov med evropskimi državami so države začele povečevati izdatke za oboroževanje.

Izdatki za oboroževanje (v milijonih zlatih mark)			
	1905	1910	1913
Avstro-Ogrska	460	660	720
Francija	990	1170	1325
Nemško cesarstvo	1065	1370	2100
Rusija	1070	1435	2050
Velika Britanija	1260	1370	1490

Preglednica 1

(Vir: Grobelnik, I., 1994: Zgodovina 3, str. 208. DZS. Ljubljana)

- 16.1. Na podlagi preglednice 1 navedite, kateri državi sta v letih pred prvo svetovno vojno namenili največ sredstev za vojsko.

- 16.2. Kateremu delu oboroženih sil je Nemško cesarstvo namenilo največ sredstev?

- 16.3. Zakaj je Nemško cesarstvo sprejelo takšno odločitev?

(3 točke)

17. Rusija je bila ob koncu 19. stoletja še vedno avtorska država. Industrijski razvoj je prinesel tudi številna nezadovoljstva in zahteve po reformah, zato je leta 1905 izbruhnila revolucija.

Navedite, kaj je car Nikolaj II. obljubil po zadušitvi delavske vstaje.

(1 točka)

M 1 8 2 5 1 1 1 1 3

Med demokracijo in totalitarizmi

18. Leta 1914 je izbruhnil svetovni spopad. Pri reševanju si pomagajte s spodnjim besedilom.

Na avstrijskem dvoru so se obotavljali, toda nemški cesar je sporočil na Dunaj: »Ne odlašajte s tem nastopom proti Srbiji!« Dodal je še zagotovilo, da bo Nemčija zagotovo zaveznica na avstrijski strani. Anglija je hotela miriti, toda 23. julija je Avstro-Ogrska izročila Srbiji ultimatum z 48-urnim rokom. V njem so Srbijo obtoževali, da je organizirala atentat, in zahtevali vrsto ukrepov. Besedilo je bilo sestavljeno tako, da ga ne bi mogla sprejeti nobena neodvisna država.

(Vir: Božič, B., Trojar, Š., 1972: Zgodovina za tehniške šole, str. 145. DZS. Ljubljana)

18.1. Navedite vzroke za izbruh prve svetovne vojne.

18.2. Kateri državi je bilo največ do tega, da se začne spopad?

18.3. Pojasnite posledice srbske zavrnitve ultimata za Srbijo in za preostali svet.

(3 točke)

19. V skladu s političnimi in vojaškimi dogovori so se države ob začetku prve svetovne vojne razporedile v dva tabora.

Navedite ju in pri vsakem zapišite dve državi, ki sta se v času celotne vojne borili v njem.

(2 točki)

M 1 8 2 5 1 1 1 1 7

25. Po prvi svetovni vojni je bilo zelo težko zagotavljati demokracijo. Vojna je s številnimi posledicami vplivala na gospodarsko-politični položaj evropskih sil. Neuspeh demokracije je odpiral vrata totalitarnim sistemom.

Pojasnite značilnosti enega od njih v času do 2. svetovne vojne. Pri reševanju si pomagajte s spodnjima besediloma in sliko 11 v barvni prilogi.

Zgradba rajhstaga je pogorela 27. 2. 1933 in NSDAP je požar takoj načrtno izrabila kot povod za obsežen val zapiranja, naperjenega predvsem proti komunistom. Dogodek in vznemirjenost prebivalstva so nacionalsocialisti izkoristili za krepitev svoje diktature, deloma tudi z nasilnimi manipulacijami.

(Vir: Kronika človeštva, str. 919. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1997)

Z aretacijo maršala Mihaila Nikolajeviča Tuhačevskega, prvega namestnika ljudskega komisarja za obrambo, zajame tudi vojsko čistka. /.../ Poleg Tuhačevskega zaprejo še 6 vodilnih vojaških oseb. Na tajnem procesu jih obtožijo zarote proti sovjetskemu državnemu vodstvu, obsodijo na smrt in usmrtijo. /.../ Usmrtitev članov vojaškega vrha je uvod v obširen val zapiranja in odstranjevanja; do sredine 1938 se znajde med njegovimi žrtvami najmanj 150 članov armadnega vodstva.

(Vir: Kronika človeštva, str. 929. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1997)

Obkrožite črko pred izbranim totalitarnim sistemom.

A NACIZEM

B STALINIZEM

V obliki krajšega razmišljanja opišite izbrani totalitarni sistem: navedite ime voditelja; pojasnite, kako se je prebil na oblast; navedite značilnosti gospodarskega sistema; kako so obračunavali z nasprotniki režima in pojasnite zunanjepolitično usmerjenost države.

(5 točk)

Slika 8: Združitev Italije

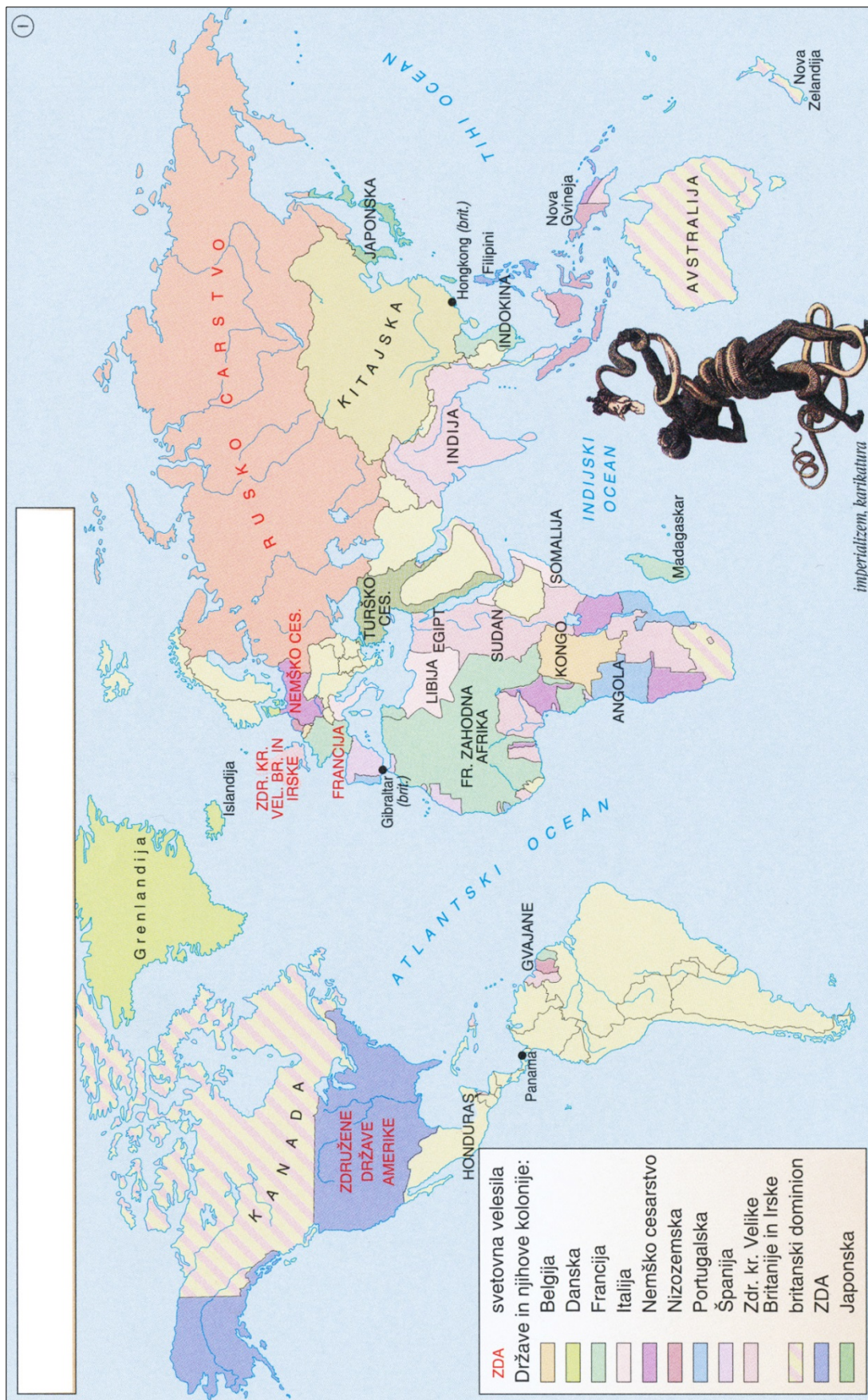
(Vir: Atlas svetovne zgodovine, str. 217. Cankarjeva založba in DZS. Ljubljana, 1989)

Slika 9: Združitev Nemčije

(Vir: Atlas svetovne zgodovine, str. 216. Cankarjeva založba in DZS. Ljubljana, 1989)

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Slika 10: Svetovne velesile in kolonialni imperiji pred prvo svetovno vojno

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 53. Modrijan. Ljubljana, 2009)

